

Berlicum.

Den 19de Augustus 1898 bezocht ik de gemeente Berlicum; ik reed en van 's Bosch heen; vervolgens ging ik naar Heeswijk; daarna naar Dinxperlo, waarna ik per rijtuig naar den Bosch terugkeerde.

Om vind voorbij den Hamberg vond ik een evenwacht on der Godschalx, sigarenfabrikant van beroep, zoon van den burgemeester, - gehuwd met Jufrouw Reijers uit Amhem.

Toen voor de kom van het dorp kwam de harmonie van Berlicum, met haar mooie vaandel, een geschenk van den eigenaar van den Hamberg, mij te gemoet. - In opzocht ging het naar het Raadhuis.

Op mijne audiëntie verscheen Mr. M. Dr. van Rijcke, wvsel, die mij eenvoudig kwam complimenteren; Dr. van Herwerden, van wie ik vernam, dat de verhouding van zijne echtgenote tot den burgemeester gelukkig veel verbeterd was; de pastoor met zijne kapelaan, die niets bijzonders te vertellen hadden; het hoofd der school Vissers, en de president der harmonie, Godschalx, dezelfde, die als commandant der evenwacht fungerde. -

Van het bestuur der gemeente, van hetwelk ik een goed indruk mede nam, vernam ik, dat men van plan was om in het vervolg alle waterlopen en waterleidingen door de gemeente te doen onderhouden, wanneer die be troffen aangladers tegen een zeer matige prijs hunne verplichting deswege wilden afdopen. - Op eigenreken na hebben beiden het gedaan. Ik ging den huize van den burgemeester een eenvoudig ontbijt gebruiken (koffie en brood) en vernam daar, dat hij 10 kinderen heeft, van welke er nog veijf schaars zijn; de anderen zijn geplaatst, ^{een is instu}, ^{minima} als priesters. - Ik zag niemand dan zijne oudste dochter, en zijne twee gehuwde zoons (een is bierbrouwer, en dager dagen gehuwd met een dochter van den burgemeester van Huisfeld, van den Oever; - de andere is de bovenbedoelde sigarenfabrikant). - Bij mijn verlaat uit Berlicum deed de evenwacht mij

Berlicum.

mij weer uitgedeide; de harmonie was reeds nadat Dom. Gher verkrokkert, om mij daar weer te ontvangen.

Administratie van den ontvanger. Hoewel op 30 April ontvangen, waren de vergunningenrechten eerst geboekt op 2 Mei; zoowel in journaal als in groot-boek waren zij verantwoord in één collectief bedrag. In een hulpjournaal waren ontvangers voor hoofdelijken overslag en van hondenbelasting door elkaar geboekt, wat in het belang van een voorzagreichsrecht bij de kasopneming niet is aan te beweren.

Den 20 Juni 1902 kwam ik weer in de gemeente; ik bezocht dien dag achtereenvolgens Berlicum, Boskel en Esch; ik ontzag op Overberg.

Echt moreel van de bevalling gaf niet vooruit, maar is nog vrij goed: van de huwelijken zullen er 15% "gedwongen" zijn; van de geboren 1% onwettig. — Als er licht een ander schandaal is, dan wordt er drie "opgefled"; zoodoende voor eenigen tijd toen een man van 46 jr. "moest" trouwen met zijn jonge dienstmeid.

De burgemeester en de beide wethouders wonen in de kondergemeente; de raadsleden wonen te Driehoek, de Dreef, Middelrade (Drieseeg) en Middelrasche brug.

Echt raadslid Goosschalk is een des verre niet van den burgemeester.

Gistende raadsleden worden niet licht uit den raad gevoerd. Bij vacaturen wordt wel met dank en sigaren gewerkt; vraeger echter meer als niet; in 1901 werd goosschalk zonder stemming als nieuw raadslid gekozen.

Commissie tot reuring van schoolverzuim heeft niets meer te doen.

Verordening op het renten wordt steenk gehandhaafd en werkt goed; bedelarij komt veel minder voor dan vraeger; de afzeggen waren tegen hebben echter nog last.

Men is daande om een rijks telefoonkantoor te krijgen. — Gemeente eigendommen liggen beschouwd Driehoek en Kaatsheuvel: de boschen sneed al in Heebroek; men laat de

Berlicum.

Boschen + 25 jr oud worden; dan heeft men apleggers en geleafhout. Men ziet er geen voordeel in, om ze tot mijnhout te laten groeien. — De grootste bomen men vraeger van van Sicht uit houdt; in den laatschen tijd van Alphons van Vlaanderen à fl. 145 de duizend. — De gemeenteveide ligt op „de West"; 36 fl. t. — Een gedeelte, 8 fl. t. was te laag, en voor uitland ongeschikt; daarnaan aangelegd met marr.

De wittorenen van Glesmijk hebben de parochiekerk te Berlicum. In het gehul hebben ze 9 parochies: Berlicum, Glesmijk, Rithagen, Ulymen, Elshout, Engelen, Galhoven, Zwaarslag en Gelsdikhuizen. Het klooster der wittorenen stond aanvankelijk te Bern bij Glesden; onstreeks 1500 overgebracht naar Glesmijk. — Van het hoofd der wittorenen stond een prelaat (een gemijerde abt). Voor wat de parochie betreft staan de onder den bisschop van 's Bosch: vacaturen van pastoor en voorden, op voordracht van den Prelaat, vervuld door den bisschop.

Audientie verleend aan rijk ontvanger bedesch van Klarmel; deze kwam zoogenoemd inlichtingen vragen omtrent de provinciale paardenbelasting; in weetbaarheid ^{des kapelmeesters} zijn opdracht te verklaren in zake de uitingen van de kerkvoogdij aan de medeure van den overleven kerkenvoogd, om een graf van haare man te koopen op de kerkvoogde begraafplaats; die medeure had niet beklaagd bij den minister; deze vrees bericht en raad aan kapelmeester. Stat.; zodt werden mij in deze strenge zaak gemengd. De kleer broesch van Klarmel had blijkbaar ongelijk. — B. en W. declarer mij later mede, dat die kerkenvoogd in het liefdeleis bij de minister verpleegd was, en daar ook was gestorven; dat praatje had lang gedraagen, dat hij op zijn sterfbed Raamsch was gevonden, en dat daarom de moeilijkheden maaten verklarend worden, door de medeure kerkenvoogd aan de medeure in den weg gelegd.

De secretaris en ^{de} ontvanger van Berlicum zijn broers; zij studieerden beide voor geestelijke, maar zetten den steek lateraf. De ontvanger was tot Middelrade en was voor eenige jaren de grote antagonist van den burgemeester bij de school.

Berlicum.

rasche schoolquarantaine. Glaemel uiterlijk goede vrienden is er toch een aardige Olijven zitten, en beslaat er daarom door nog al vroeging beschikken den burgemeester ener zijds, en den secretaris den ontvanger anderzijds. —

Den 6^{den} April 1906 kwam ik weer in Berlicum; ik reed er van uit den Bosch heen, bezocht daarna Heeswijk en Winkel en keerde van daar per tram naar den Bosch terug. —

Van B. en W. vernam ik, dat het onderhoud van alle water-, leidingen ten laste van den polder van Berlicum is, met uitsluitending alleen van de Ha, die door de gelanders moet onderhouden worden. Die onderhoudslast werd door alle gelanders tegen $\text{fl} 0.05$ de l^e afgetrokken behalve door één, die het te duur vond; de gemeente zal daarvoor $\pm \text{fl} 300$,- noten hebben; de rente van die som is wel voldoende om de Ha te onderhouden.

Het buiten "Veebeek" was in 1815 seminarie; omdat het daar zso vocht was en men last had van het water, werd het seminarie naar St. Nicolaas gesteld en verplaatst. Veebeek kwam toen in andere handen, nl in die van den lakmerk fabrikant Bosch; toen de bankier Bosch failliete en zich van kant maakte, werd Veebeek verkocht aan August Smulders te Utrecht; door deze werd het verkocht; toen het moeilijk meer te verhuren was, kocht Joseph Smulders (zoan van Charles) het van zijn oom August. Joseph was sigarenfabrikant in Utrecht; hij deed zijn zakken aan kant, en vestigde zich op Veebeek, waaraan hij een Westlandschen lein manufakt., met veel successen; hij heeft een Westlandschen hennepaan en 5 arbeiders; het fruitgaat naar de veiling te Hoofddorp. — Financieel zit de Heer Smulders erg goed bij; hij is ^{het} enige kind van zijn vader Charles. — Deze Charles nu was geassocieerd met zijn broeder August in de welbekende Utrechtsche sigarenfabriek; in den blootstaan van die zaak trok hij zich met een schort van geld, uit die zaak terug.

De familie Smulders waren Bosschenaar van gebuerte; toen zij daar geen hennep konden krijgen voor een fabriek vestigden zij hunne zaak in Utrecht, in huiss met uiteraard

Berlicum.

succes.

De Heer V. J. A. Bosch uit Den hem is des zomers op Seldensrade Seldensrade, alle gronden, welke in de buurt van zijn huizen open komen, koapt hij aan; de grond is daar zeer sterk, hij heeft dus geen kapitalen te besteden. Hij is zeer tolerant, en nooit lastelijk voor de Katholieken. Hij vrees dit jaar zijn ziel, veren bruijft; ter een daorvan wordt Seldensrade vergraven en verfrascht; dan meer dan 40 menschen wordt daaraan in reeds sinds gisteren hijd gewerkt. Naen B. en W. gevraagd een indrukken staat der gemeen, lelijke beschrijvingen doen te leggen.

Den 15 Maart 1910 kwam ik weer in de gemeente; daarom was ik in den Duingen geweest; later ging ik nog naar Kessel, van waar ik naar den Bosch terug reed.

Er waren vele arme arbeiders in Berlicum; hunne woningen telten veel te weeshen over. — Centrale ~~staat~~ of de bouwverordening wordt uitgevoerd, wordt uitgevoerd door een deskundige, door het gemeentebestuur aangesloten; voor elken nieuw bouw krijgt die deskundige $\text{fl}.5$. — beloeting; voor elken herbouw $\text{fl}.50$.

Ilen is bezig om oude braakgronden te scheuren om die te bewerken, $\text{fl} 1.1.1.$; per $\text{fl} 1.1.$ kost bewerking $\text{fl} 15$ c. — Ilen wil die gronden bewerken, om ze moei bewerken en los te maken; dan moet het weer grasland werden. — Als wat men dach, zal men in een staat uitvoering beschrijven.

De lokale Watering, de hogezaag ten oepe worden door gemeente gevoerd en onderhouden. Vooral van de oepe wordt maar bewaard onderwonden, maar men moet, omdat het Wateringschap van de Beneden Ha weinig dach, en omdat de sluis drempel in de uitwateringssluis van de Beneden ha te laag zou liggen. Ilen koapt, dat als het kanaal 's Boschi-Dronkelen klaar zal zijn, die afwatering van de Beneden ha beter zal zijn, en men daardoor veel minder waterlast zal onderwinden.

De Truog was eerst gemeente geneesheer in Kessel, hij verhuisde later naar Berlicum; hij wordt zeer gescren.

Broadsprek wordt daar niemand gehad; een Duitsman selts gaan in Duitschland werken, meestal alsof grondwerker, in Delft. Morel gaan ze erg achter uit. — Kleine gesinnen

Berlicum.

gaan niet naar Duitschland. — Veel mensen gaan in Holland gras maaien; ze zullen daar f 3 de f 3.25 verdien-
nen. — Er gaan ook nog al wat menschenkoren maaien
in Duitschland.

Commissie tot mering van schoolverzuim had in de laatste
tijd weinig steun aan den scholapptiener Mr Engenhuisz;
daarop dat verslagde de ijver van de Commissie sterk. —

Burgemeester Godschalx is geen familié van het Raadslid
H. A. Godschalx, bierbrouwer te Middelrade.

Den 14 Juni 1915 kwam ik weer in Berlicum; ik
reed er vanuit den Bosch per auto heen; later ging ik
nog maar loch.

Gemeente blijft stabiel; zielentel meerst zeer langzaam
tot. Er wordt weinig gebouwd; dat is ook niet noodig.
Woningen zijn over het algemene redelijk goed; alleen
achter in de beide straat een pr huisje, dat misschien ooit
waardoor zouden moeten verlaat worden; maar
waar zouden de bewoners dan moeten blijven.

Geen partijen in gemeente; raadsverkiezingen loopen bij
enkele candidaatsstelling af.

Als provincie elektriciteit opdat leveren, krijgen wij slechts huu-
motoren voor klein kraantje.

Den Bosch-Zelvend kan niet bestaan; de baan en het materieel
zijn versleten; er is geen geld voor vernieuwing. Neorganisa-
tieplan opgemaakt door van Dam, ingenieur Stadsvoor.
Gemeenter, provincie en Rijk zouden nieuw geld moeten
geven; gemeenter zouden moeten voor gaan. — Van Berlicum
moet f 6000.= gevraagd; door den Raad gevoegd. — Val-
gens van Dam zou er grote haars bestaan dat exploitatie
^{gedeeltelijk} stop gezet wordt; vooreerst op de lijn Osf.-Uden-Vught. —

Het in cultuur brengen van de gemeenteheide "de Werst" is
haars afgelopen; drie jaren achter elkaar hadden; dan
een ja hooien en naaien; en dan blijft het vinder weiland. —
Op een gedeelte heeft men seiherten geschild; de herten werden
beukengroen groot; het seihert gehalte was enorm: tot
21% tot; maar het gewicht was de licht. van 24 tot 27 dui-
rend K. g. per H. t.; de cultuur ^{daardoor} is niet lozend.

Berlicum.

Waterleidingen: N. en W. zijn van oordeel, dat het zeer gewenst
is, dat er een verband komt dat het planten van hout binnen een blad
van den boom der waterleiding.

Herhalings onderwijs wordt zadel in Middelrade als in de korn
gegeven; het trekt nog al.

Munniken: Er gaan bijna geen mensen meer in Duitschland
werken; de boeren zijn wel daar (dat 6 maand daags), maar
het kostgeld is te duur: f 12 tot f 13.

Burgemeester is door zijn sigaren fabriek de voornaamste werk-
gever in gemeente; hij heeft werken + 70 mensen; daar zijn
geen socialisten bij. — Zijn hele product blijft hier in het land
of gaat naar Indië; in het buitenland levert hij niet. — Hij
heeft een vasten reiziger; uchelijks produceert hij circa 70.000 sigaren.

De groenten ^{de Bosjhuijs} kwekerij behoort aan smidlers van Veebeek;
alles gaat naar de veiling te s' Bosch. — Die veiling sluit
slecht te gaan; Th. van Nijchevorst, voorzitter van de veiling
vereniging, nam als zaadman ontslag, en verkoopt zijn
producten nu op de Bosjhuijs markt.

Den 31 Juli 1914 bezocht ik per auto van uit
den Bosch de gemeenten Gieswijk, Berlicum en
Cronvoirt.

Groot gebrek aan woningen; geraden, dat gemeente deze
zachter hand moet nemen.

Bij de Raadsverkiezingen werden 2 Raadsleden uit
geworpen; een arbeider werd gekozen.

Distributie heeft goed gelopen; heeft aan gemeente
niets gekost, door dat gemeente als graskies aphaalde,
en dat graskies eerst maakte!

Het gemeentelijk bezit bestaat uit 3 grote dennenhooches,
en 25 H. t. weiland, voor 10jr verhuurd voor 25,-
per jaar; ander bezit is er niet; staat van exploitatie
daarom niet noodig.

Veel waterschade; In het voorjaar wel tot half Mei,
een gedeelte van de gemeente is liegen het te water
geslagen door den zomerlijch beginnende aan
de gele hooft, en ten slotte eindigende in hoge
akkers.

Berlicum.

Salaris van den veldwachter is veel te laag: f 550⁵⁵⁰ + vrij wonen; sterk aangedrongen op verhoozing.

Bindt een pr jr is er een leekenvrouwpleegster voor behandeling van heissittende zieken; zij is behuis in het klooster en heeft daar gratis verpleging; salaris f 300. Vergemeecht en Pastoor samen hebben haarslaten komen. Verbaasd nuttig.

Voor behoud tram betaalt gemeente f 4100. — Bindt een ja zijn alle werkliden en arbeiders georganiseerd in den N.C. Werkliden Bond; plaatselijk onder verdeeld in afdelingen voor handarbeiders; hout-, boomarbeiders; bouwvakkers; fabrieks bewerkers en fabrieks arbeiders.

Den 1 Juni 1923 bezocht ik Berlicum en Roodmolens. Bij de Raadsverkiezing werden de afgedane leden herkozen; er kwamen Berlicum 4 nieuwe raadsleden. De Raad is thans samengesteld uit 7 landbouwers, 2 middelstanders en 2 arbeiders.

Eene woningbouwvereniging bouwt 12 woningen voor f 75.000. Voorlopig kost dat aan Berlicum f 14.00 per jaar. —

Het Rijks premie werden nog 10 woningen gebouwd. Er is vooral gebrek aan burger woningen van f 750.- per jaar. —

De kermis duurt vier dagen, thzondag tot en met Maandag. Dendays komen er veel vrienden, zon ook feestdagen, van daar, dat bij verbroeding voor die twee dagen de verkoop van sterke drank verboden werd.

De zware vrachtauto's van de wegen, die van de bruggen te Berlicum en Bieddelrade te over, werd bij verbroeding het verkeer van auto bestwagens niet een wachter eigen gewicht dan 1750 k. g. en 1000 k. g. cracht verboden.

Berlicum wil de tram Nesch - Helmond het doen in stand houden, en is bereid aan de schulddeling bij de klasse f 760 bij te dragen.

Berlicum.

en Berlicum f 350 per jaar gedurende 10 jaar voor de vernieuwing der bran.

Ban de beschrijving van het oude archief is niets gedoen; het is eigenlijk meer dan erg, zowals het, als een hoop vuile rommel in een kamertrijp tralder opgepast ligt.

We leest, de grote gemeenteide van 25 bl. t. drukte in den bijt niet meer dan f 6.- per bl. t. op. — Na in orde te zijn gebracht, liep de huur op tot f 100. — Ehet perceel valt dat jaar uit de huur. Men rekent er thans toch minstens een f 40 voor te maken.

Langs de Weerding en de Seygraaf open water schade dat naam heeft; door blijven zijn de gronden beschermd. — Langs de Ta is veel schade. —

De uitvoering der warenuit kost aan de gemeente f 500. —

Het elektriciteits bedrijf leverde over 1921 een verlies op van f 3200; in 1922 van f 1600. —

Er is veel werkloosheid onder de boeren arbeiders. De mensen worden niet in gelijk bedoeld, maar worden door de gemeente te wele gesteld.

Godschal^t verkoopt wekelijks ± 20.000 sigaren; hij heeft nog 25 sigarenmakers aan het werk, die slechts gedurende enkele dagen in de week werken.

Naast de stoornisvijf fabrieken wordt de melk van 1100 koeien verwerkt; waar het schijnt, worden er zeer goede zaken gedaan. —

Twee auto's; de Cito, en de Zloep; beide rijden dagelijks dicht keer in iedere richting. —

Smiddeks van Veebeek is overleden; zijn buudeeve exploiteert nog de graan-, en fruitkwekerij: "de Lleyerij". De heele exploitatie is te koop.

Gebouw onderwijs wordt geregeerd gegeven door v. Lith, hoofd der school te Bieddelrade.

Tuinbouw onderwijs eveneens door Broas, ondervisser te Kerkwijk.

Een vuilstortplaats.

Korijnschachte zal, waar men creest, meer erg worden.